

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van
Oss-Ussen. Studies naar typonologie, technologie en herkomst**
Broeke, P.W. van den

Citation

Broeke, P. W. van den. (2012, October 25). *Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van Oss-Ussen. Studies naar typonologie, technologie en herkomst*. Sidestone Press, Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/20033>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/20033>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/20033> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Broeke, Pieter Willem van den

Title: Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van Oss-Ussen. Studies naar typo-chronologie, technologie en herkomst

Issue Date: 2012-10-25

Inleiding

Deze aardewerkstudie is voortgekomen uit het veldwerk dat door het Instituut voor Prehistorie – inmiddels opgegaan in de Faculteit der Archeologie – van de (Rijks)universiteit Leiden sinds 1976 is verricht in het stedelijke uitbreidingsgebied aan de noordwestzijde van Oss (fig. 1.1).¹ Het betreft een micro-regio van ca. 2 x 2 km op de overgang van het Noord-Brabantse dekzandgebied naar het Maasdal, een streek in het Midden-Nederlandse rivierengebied die bekend staat als de Maaskant.

Hoewel het veldonderzoek zich in de loop der jaren verplaatst heeft naar terreinen buiten het gehucht – later de wijk – Ussen, stamt daaruit het merendeel van de complexen die deze studie dragen. Daarom wordt dit toponiem aangehouden als *pars pro toto* voor het in figuur 1.1 weergegeven onderzoeksgebied.

De essentie van de opgravingsresultaten is dat de onderzochte micro-regio verscheidene perioden van agrarische bewoning heeft gekend. De oudste duidelijke bewoningssporen, in de vorm van boerderijplattengronden, waterputten en kuilen, dateren uit de midden-bronstijd. Na een hoogst incidentele aanwezigheid in de late bronstijd volgt rond het begin van de vroege ijzertijd een millennium van min of meer aaneengesloten bewoning, tot in de midden-Romeinse tijd. Het bewoningspatroon ontwikkelt zich geleidelijk van spaarzame ‘zwervende erven’ naar meer plaatsgebonden en dichtere bewoning. In de Romeinse tijd culmineert deze trend in de vorming van aparte bewoningskernen van verschillende omvang. De grootste daarvan (7,5 ha) is rechthoekig omgepeld. Voor het eerst is dan ook een sterke differentiatie in de huisvorm en de sociale status van de bewoners herkenbaar. De nederzettingen blijven echter alle inheems van karakter, zonder steenbouw. Binnen de ruime regio gezien valt op dat de nederzettingssporen uit de genoemde perioden ongewoon veel waterputten en drenkkuilen omvatten.

Behalve overblijfselen van bewoning zijn uit globaal de gehele bewoningsperiode tevens crematiegraven aanwezig. Net als bij de bewoning valt op te merken dat de graven uit de Romeinse tijd het sterkst gegroepeerd zijn. Daarmee wijkt het onderzoeksgebied af van de rest van de regio, waar een sterke clustering zich doorgaans al voordoet in de late bronstijd en vroege ijzertijd, in de vorm van urnenvelden.

Een laatste, opmerkelijke categorie sporen wordt gevormd door omgepelde cultusplaatsen, die vanaf de midden-ijzertijd aanwijsbaar zijn.

Na de midden-Romeinse tijd ontbreken sporen van bewoning of gebruik tot aan de herontginning in de late middeleeuwen.

In de afgelopen decennia zijn diverse publicaties over het archeologische onderzoek in het aangegeven deel van Oss verschenen.² De daarin aangegeven faseringen zijn, voor zover het de ijzertijd betreft, voor een belangrijk deel gebaseerd op de uitkomsten van het hier behandelde aardewerkonderzoek.³ Aan het aardewerk zelf, dat het gros van het vondstmateriaal vormt, zijn tot nog toe slechts beknopte bijdragen gewijd.⁴ De onderhavige publicatie is bedoeld om in de lacune te voorzien, ook al omvat hij geen integrale beschrijving van de aardewerkvondsten. Het door ZWO gesubsidieerde aardewerkonderzoek had namelijk als tweeledige primaire doelstelling:⁵

- het opstellen van een gedetailleerde typochronologie voor het faseren van de bewoningsgeschiedenis van de Maaskant, Oss-Ussen inbegrepen;
- het toetsen van de typochronologie op zijn bruikbaarheid voor een nog groter gebied dan de Maaskant.

Als secundaire doelstelling is geformuleerd:

- inzicht geven in vragen betreffende handel, ambachtelijke differentiatie en culturele affiniteit.

De potentie van Oss-Ussen voor het opstellen van een typonomie lag in:

- a. de grote hoeveelheid aardewerk uit gesloten context;
- b. de associatie met materiaal dat zich leende voor absolute datering;
- c. de voor Zuid-Nederland uitzonderlijke sequentie (vroege ijzertijd tot en met Romeinse tijd).

De uitdaging om tot een aardewerkyponomie met regionale toepassingsmogelijkheden te komen, heeft zijn beslag gekregen in het omvangrijkste deel (I) van deze publicatie. Daarnaast is, conform de secundaire doelstelling, aandacht besteed aan productie-aspecten en aan aardewerk dat van buitenaf is aangevoerd. Dit werk bestaat dan ook uit vier delen.

In deel I worden de ontwikkelingen in de uiterlijke aspecten van het lokaal vervaardigde aardewerk geschetst die waarneembaar zijn in 14 opeenvolgende fasen. De reeks begint op de overgang van de late bronstijd naar de vroege ijzertijd en eindigt in de midden-Romeinse tijd. Daarnaast wordt de bruikbaarheid van het schema voor een ruimer gebied bepaald en volgt een overzicht van de variërende culturele affiniteiten.

Deel II biedt een typonomisch overzicht van het vele handgevormde kustaardewerk dat in Oss is aangevoerd. In de meeste gevallen moet dit zeezout hebben bevat. Aangezien de containers met dit beeerde product een omvangrijk verspreidingsgebied hebben, is ook dit materiaal in zijn regionale context beschouwd.

Deel III omvat een studie naar het productieproces, in het bijzonder van de lokale voortbrengselen. Tevens is de minerale en chemische samenstelling van vermoedelijke importwaar vergeleken met die van de lokale waar, teneinde meer gefundeerde uitspraken over de herkomst te kunnen doen dan alleen op basis van uiterlijke kenmerken.

De groep kustaardewerk onder het importeerde werk van Oss-Ussen dankt zijn identificatie met name aan de soortensamenstelling van de diatomeeën in het baksel. In deel IV zijn de uitkomsten van de diatomeeën-analyses verrat die door de tweede auteur van die bijdrage zijn uitgevoerd. Bovendien wordt een vergelijking gemaakt met monstergegevens van klei en aardewerk van uiteenlopende locaties in Nederland en omgeving, onder meer om de grenzen van de identificatiemogelijkheden van kustaardewerk af te tasten.